UiO : Universitetet i Oslo

Kulturdepartementet

Dato: 26.08.2016
Deres ref.:
Vår ref.: 2016/4286 KRISSKA

Høringsuttalelse - ny åndsverkslov

1. Innledning

Universitetet i Oslo viser til Kulturdepartementets høringsbrev 17. mars 2016 med forslag til ny åndsverklov.

Åndsverksloven er én av lovene som regulerer rammene rundt universitets virksomhet, og vi ønsker derfor å gi innspill til forslaget. Universitet i Oslo har et stort antall vitenskapelig ansatte, og er en betydelig produsent av kunnskap og forskning. De vitenskapelige ansattes produksjon til undervisnings- eller forskningsformål vil være beskyttet av åndsverksloven. Et sentralt virkeområde for ny åndsverklov vil derfor være universitetssektoren.

Universitet er tilfreds med forslaget til en oppdatert versjon av åndsverksloven. Universitetet støtter departementets forslag til klargjøring av grensen mellom offentlig og privat framføring i undervisning, men ønsker også at det foretas en klargjøring av hvordan grensen skal forstås i lys av universitets- og høyskoleloven § 3-8. Departementet uttaler at kopiering som foretas av ansatte i virksomheter med avtalelisens, vil kunne kopiere til privat bruk i medhold av dagens § 12/lovforslaget § 4-3. Dette er en nyttig avklaring for universitet. Universitetet er positive til lovfestingen av det ulovfestede prinsippet om at verk som er skapt av arbeidstaker går over til arbeidsgiver i den utstrekning det er nødvendig for at arbeidsavtalen skal nå sitt formål, når ikke annet er avtalt. For universitetsansatte er det avtalefestede regler som regulerer rettighetsovergangen, og disse vil kunne videreføres uavhengig av forslaget til lovregulering.

2. Avgrensning av eneretten til undervisningsformål, lovforslaget § 4-5

I lovforslaget § 4-5 videreføres adgangen til fri framføring og overføring av åndsverk i undervisning. Avgrensningen av opphaverens enerett i undervisning foreslås å gjelde både framføring og overføring, med de unntakene som gjelder i dag.

Offentlig overføring av undervisning

Med offentlig overføring menes overføring, i tråd eller trådløst, herunder når verket stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket, jf.

Universitetsdirektøren
Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 01
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

lovforslaget § 2-2 andre ledd bokstav d. Departementet foreslår at fri bruk-regelen i undervisning også gjelder offentlig overføring. Dette er en videreføring av gjeldende rett. Fri bruk-regelen har praktisk betydning for offentlig overføring innenfor undervisningssektoren, da undervisningsmateriale i større grad har blitt elektronisk, særlig i form av podcaster av forelesninger. Universitetet mener derfor dette er et viktig forslag, og støtter det.

Særlig om fremføring og overføring av film i klasserom

Til § 4-5 fjerde ledd er nytt og lyder:

«Fremføring og overføring i ordinær klasseromsundervisning anses å skje innenfor det private område.»

Visning av film i undervisning er i åndsverkslovens forstand fremføring. Dersom fremføringen er offentlig, omfattes den av eneretten og krever samtykke fra rettighetshaverne. I høringsnotatet pekes det på at grensen mellom offentlig og privat fremføring i undervisning vil bero på bl.a. hvem som har adgang til fremføringen, hvor mange personer som er til stede, og hvilket forhold det er mellom de tilstedeværende.

Departementet går inn for dagens situasjon, hvor visning av film i ordinær klasseromsundervisning videreføres. Universitet er positive til departementets forslag. Visning av film ved universitetet vil i de aller fleste situasjoner være en offentlig fremføring, men også ved universitet vil noe av undervisningen kunne foregå i mindre grupper som består over noe tid hvor visning/strømming av film dermed vil være en privat fremføring slik klasseromsundervisning er definert. I høringsnotatet pekes det spesielt på skolesektoren, og universitet mener departementet bør klargjøre omtalen av denne presiseringen av grensen mellom privat og offentlig framføring i proposisjonen i lys av lov 1. april 2005 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) § 3-8.

3. Kopiering til privat bruk, lovforslaget § 4-3

Universitetet viser til at spørsmålet om kopiering til personlig yrkesmessig bruk for ansatte innenfor universitetssektoren tidligere har vært vurdert i lys av at kopiering i virksomheten er dekket av avtalelisens, jf. Ot. prp. nr. 15 (1994-95) under punkt 1.5. Universitetet viste da til at avtalelisens rekkevidde vil være kopiering til «bruk i egen undervisningsvirksomhet», jf. loven § 13 b, hvis det ikke foreligger avtale som rekker lenger. Avtalen om kopiering o.a. av opphavsrettslig beskyttet materiale ved universitet og høgskoler for perioden 1.10.2014-30.6.2016 (Kopinoravtalen) gjelder kopiering til bruk i utdanning, forskning og administrasjon. For kopiering av materiale til rettighetshavere som er part i avtalen, vil Kopinoravtalen dekke kopiering som ansatte ved universitet gjør som ellers ville vært dekket av åndsverkloven § 12, kopiering til privat bruk. For kopiering av materiale fra opphavsmenn som ikke er dekket av Kopinoravtalen, må en da falle tilbake på avtalelisensen hvis det ikke er inngått særskilt avtale, og denne dekker da bare kopiering til bruk i egen undervisningsvirksomhet, jf. loven § 13 b.

Departementet går nå inn for at vurderingen av adgangen for ansatte til kopiering til personlig yrkesmessig bruk etter dagens § 12 og lovforslaget § 4-3 skal vurderes uavhengig av hvorvidt personens arbeidsgiver har inngått avtalelisensavtale (slik Universitet i Oslo har) eller ikke. Universitet synes dette er positivt, og er tilfreds med departementets avklaring. Universitet ber om at denne avklaringen også tas inn proposisjonen.

4. Lovfesting av rettighetsovergang, lovforslaget § 5-6

Universitet viser til at det nå foreslås å lovregulere rettighetsovergang i ansettelsesforhold i utkast til § 5-6. Med forslaget lovfestes er det ulovfestede prinsippet i norsk rett om at opphavsrett til verk skapt i ansettelsesforhold, går over til arbeidsgiver i den utstrekning det er nødvendig for at ansettelsesforholdet skal nå sitt mål, dersom noe annet ikke er avtalt. For vitenskapelig ansattes virksomhet har den tradisjonelle oppfatning vært a det ikke er nødvendig eller rimelig at rettighetene til deres forskningsarbeider går over til universiteter og høgskoler. Departementet ber spesielt om høringsinstansenes synspunkter på den foreslåtte bestemmelsen og forholdet til vitenskapelig ansatte ved universiteter og høgskoler.

Universitet i Oslo har vedtatt[1] en egen politikk for håndtering av immaterielle rettigheter og gjelder både de ansatte og personer som har inngått avtale med universitet om utføring av oppdrag. Det rettslige utgangspunktet for rettighetsovergangen er at for andre resultater enn patenterbare oppfinnelser som er omfattet av arbeidstakeroppfinnerloven eller datamaskinprogrammer som er omfattet av åndsverksloven, er hovedregelen at arbeidstakeren eier arbeidsresultatene. Dette gjelder for eksempel artikler eller bøker som forfatteren etter reglene i åndsverksloven selv har rettighetene til. For undervisningsmateriale er bildet noe mer nyansert, men hovedregelen er at arbeidstakeren eier rettighetene til undervisningsmateriale som har et klart personlig preg. I den grad arbeidsgiver skal få rettighetene til resultatene, må dette avtalefestes. De ansattes eller tilknyttedes rettigheter er avtalefestet mellom den enkelte og universitet.

5. Fri bruk for personer med nedsatt funksjonsevne, lovforslaget § 4-16 og 4-17

Reglene om fri bruk for personer med nedsatt funksjonsevne i dagens § 17 første ledd kom inn i loven i forbindelse med gjennomføringen av opphavsrettsdirektivet (Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29/EF) i norsk rett. Både ansatte og studenter ved universitet som ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte, men har behov for særskilt tilrettelagt eksemplar, får i dag dette i medhold av bestemmelsen. Forslaget om å videreføre bestemmelsen uendret er derfor viktig for universitetet. I lovforslagets andre ledd videreføres retten til å få fremstilt litterært eller vitenskapelig verk på film for hørsels- eller talehemmede.

Dagens § 17 a regulerer rett til lydopptak av litterært verk for personer med nedsatt funksjonsevne. Bruken skal være vederlagsfri for personen med nedsatt funksjonsevne, noe som framgår uttrykkelig av lovteksten. Bestemmelsen foreslås videreført i lovforslaget § 4-17. Nærmere

[1] Rettighetspolitikken ble først vedtatt av universitetsstyret 16. november 2004, og satt i kraft fra 1. januar 2005 og er senere endret.

bestemmelser er gitt i forskrift, som vil bli gjennomgått som følge av Norges tiltredelse til Marrakech-traktaten. Universitetet støtter likedan videreføringen av bestemmelsen om tvangslisens.

6. Avtalelisens for bruk av verk i undervisningsvirksomhet, lovforslaget § 4-7

Universitet viser til at bestemmelsen om avtalelisens og subsidiær nemndslisens foreslås videreført uendret i lovforslaget § 4-7. Universitet støtter videreføringen, og vil særlig peke på at reglene om subsidiær nemndslisens i § 4-38 tredje ledd ivaretar behovet for en tvisteløsningsmekanisme dersom avtale om kopiering for universitetssektoren ikke kommer på plass.

7. Vitenskapelige verk

I dagens lov er gjenstanden for opphavsrett angitt å være et «litterært, vitenskapelig eller kunstnerisk verk». Departementet viser til at i andre nordiske land er tilsvarende angivelse «litterære og kunstneriske verk». Det vises til at «vitenskapelige verk» ikke er særskilt angitt, men at de er omfattet av betegnelsen «litterære verk». Det foreslås nå at uttrykket «vitenskapelig» tas ut av lovteksten ettersom vitenskapelige verk er en art av litterære verk, og ikke vil innebære noen realitetsendring.

Universitetet ser at vitenskapelige verk rettslig vil være dekket av begrepet «litterære verk». Et viktig virkeområde for åndsverkloven er imidlertid vitenskapelige verk. Det aller meste av de vitenskapelig ansatte ved universitetet sin produksjon, enten det er til undervisnings- eller forskningsformål, vil være åndsverk. Både språklig og pedagogisk kan lovens virkeområde umiddelbart synes innsnevret med departementets forslag. Departementet har vist til den svenske og danske opphavsrettslovene som støtte for å ta «vitenskapelig» verk ut av loven. Universitet ser at den norske løsningen er unik, men mener like fullt den er dekkende og ønsker på denne bakgrunn av dagens angivelse av opphavsrettens gjenstand videreføres.

Universitet viser videre til at den svenske opphavsrettsloven er noe annerledes bygget opp. I den svenske opphavsrettsloven (Lag (1960:729) om upphovsrätt till litteräre och konstnärliga verk heter det i lovens § 1:

«Den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket oavsett om det är

1 . skönlitterär eller beskrivande framställing i skrift eller tal,»

I det norske lovforslaget § 2-1 andre ledd nr. 1 omfattes «skrifter av alle slag». Dette gir liten selvstendig informasjon, men lest i sammenheng med den innledende setningen «litterære, vitenskapelige eller kunstneriske verk». Dersom departementet kommer til at «vitenskapelig» skal utgå fra den overordnede beskrivelsen av opphavsrettens gjenstand, bør man endre denne bestemmelsen slik at den gir mer selvstendig informasjon, lik den svenske, ellers blir det vanskelig å se ut fra lovens ordlyd at også faglitterære tekster omfattes.

Med hilsen

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Hanna Ekeli
avdelingsdirektør
Avdeling for fagstøtte

Saksbehandler:
Kristin Flagstad
+4722856642, kristin.flagstad@admin.uio.no